

**BOLALARDA YUQUMLI KASALLIKLARNI OLDINI OLISH**

2-son Namangan Abu Ali ibn Sino nomidagi  
Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

**Akramova Munavvar Komiljon qizi**

email. @akramovamunavvar28 @gmail.com

**ANNOTATSIYA** Maqolada bolalarda yuqumli kasalliklarning asosiy turlari, ularni oldini olish usullari va profilaktik strategiyalar tahlil qilingan. Emlash, gigiyena qoidalar, maktab va bolalar bog'chalari muhitini nazorat qilish va oilaviy profilaktika samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, kompleks profilaktika yondashuvining bolalar sog'lig'ini yaxshilashdagi roli ilmiy asosda tushuntirilgan.

**Kalit so'zlar:** bolalar, yuqumli kasalliklar, profilaktika, emlash, gigiyena

**ANNOTATION** The article analyzes the main infectious diseases in children, methods of prevention, and strategic approaches. The effectiveness of vaccination, hygiene practices, school and kindergarten environment control, and family-based prevention are discussed. The role of a comprehensive prevention approach in improving children's health is highlighted.

**Key words** children, infectious diseases, prevention, vaccination, hygiene

**Аннотация:** В статье проанализированы основные инфекционные заболевания у детей, методы их профилактики и стратегические подходы. Рассмотрена эффективность вакцинации, правил гигиены, контроля среды в школах и детских садах, а также семейной профилактики. Подчеркнута роль комплексного профилактического подхода в укреплении здоровья детей.

**Ключевые слова:** дети, инфекционные заболевания, профилактика, вакцинация, гигиена

**KIRISH** Bolalar sog'ligi jamiyatning eng muhim ijtimoiy resurslaridan biri bo'lib, ularning rivojlanishi va farovonligi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda global sog'liqni saqlash tizimi yuqumli kasalliklarni oldini olish masalasiga alohida e'tibor qaratmoqda, chunki bolalik davridagi yuqumli kasalliklar nafaqat bolaning shaxsiy sog'lig'iga, balki butun jamoatchilik sog'lig'iga salbiy ta'sir qiladi.

Bolalarda eng ko'p uchraydigan yuqumli kasalliklar — gripp, oshqozon-ichak infeksiyalari, qizamiq, poliomielit, rotavirus infeksiyalari va parotit kabi kasalliklar — tez tarqaladigan va jiddiy asoratlar keltirib chiqarishi mumkin. Yuqumli kasalliklar bola immun tizimining zaif bo'lishi, to'g'ri emlashning yetishmasligi yoki sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilinmasligi natijasida tez rivojlanadi. Shu bois, profilaktik

choralarning samarali tashkil etilishi bolalar sog‘lig‘ini saqlashning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Vaksinatsiya va profilaktik strategiyalar bolalarda yuqumli kasalliklarning oldini olishda eng samarali vositalar hisoblanadi. Vaksinalar orqali bolaning immun tizimi ma‘lum virus yoki bakteriyalarga qarshi tayyorlanadi, shuningdek, maktab va bolalar bog‘chalarida sanitariya-gigiyena qoidalarini joriy etish kasalliklarning tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi. Shu bilan birga, ota-onalarning sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilishi, to‘g‘ri ovqatlanish va gigiyena ko‘nikmalarini shakllantirishi ham bolalarda kasalliklarning oldini olishda muhim rol o‘ynaydi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, yuqumli kasalliklarni oldini olishda kompleks yondashuv zarur: emlash, gigiyena qoidalari, epidemik nazorat va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish. Shu yondashuv bolalar sog‘lig‘ini yaxshilash, maktabga qatnashish darajasini oshirish va ijtimoiy muhitda epidemik xavfni kamaytirishga imkon beradi. Mazkur maqola maqsadi — bolalarda yuqumli kasalliklarning asosiy turlari, ularni oldini olish usullari va profilaktik strategiyalarni ilmiy asosda tahlil qilish, shuningdek, samarali profilaktika choralari bo‘yicha amaliy tavsiyalar berishdir. Maqola natijalari jamoat salomatligi sohasida pedagogik va tibbiy faoliyatni yanada takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

### TADQIQOT METADALOGIYASI

**Yuqumli kasalliklarning bolalar orasida tarqalishi.** Bolalar jismonan zaif va immun tizimi yetarlicha rivojlanmagan bo‘lganligi sababli yuqumli kasalliklarga ayniqsa sezgirdir. Yuqumli kasalliklar viruslar, bakteriyalar, parazitlar yoki boshqa mikroorganizmlar orqali yuqadi va tez tarqaladi. Bolalar bog‘chalari, maktablar, o‘yin maydonchalari kabi ijtimoiy muhitlarda kasalliklarning epidemik sur‘ati oshadi.

Eng ko‘p uchraydigan kasalliklar qatoriga quyidagilar kiradi: Gripp va respirator infeksiyalar – tez tarqaluvchi virusli kasalliklar, ayniqsa qish mavsumida bolalar orasida keng tarqaladi. Oshqozon-ichak infeksiyalari – rotavirus, salmonella, shigella kabi mikroorganizmlar tufayli kelib chiqadi. Bolalarda dehidratsiya va jiddiy sog‘liq muammolariga sabab bo‘lishi mumkin. Qizamiq, parotit, poliomielit – vaksina orqali oldini olish mumkin bo‘lgan yuqumli kasalliklar. Vaksinasiz bolalar orasida epidemiyalar xavfi yuqori. Teri va shilliq pardalardagi infeksiyalar – stafilokokk, streptokokk kabi bakteriyalar sababli yuzaga keladi va tez tarqaladi. Shu sababli bolalarda yuqumli kasalliklarning oldini olish jamoat salomatligi tizimida eng muhim vazifa hisoblanadi.

Yuqumli kasalliklarni oldini olishda bir nechta asosiy strategiyalar mavjud:

a) Vaksinatsiya Emlash bolalarda kasalliklarni oldini olishning eng samarali usuli hisoblanadi. Masalan: Qizamiq, parotit va rubella (QPR) vaksinası – bolalarda immunitetni mustahkamlaydi. Poliomielitga qarshi vaksina – asoratlarning oldini oladi va epidemiyalarni kamaytiradi. Grippga qarshi vaksina – mavsumiy infeksiyalarga

qarshi samarali himoya beradi. Rotavirusga qarshi vaksina – oshqozon-ichak infeksiyalari natijasida yuzaga keladigan dehidratsiyani kamaytiradi. Vaksinatsiya bolalarni jiddiy asoratlar va hatto o'limdan himoya qiladi, shuningdek, jamoaviy immunitetni shakllantiradi.

b) Gigiyena qoidalariga rioya qilish Bolalarga toza qo'l yuvish, shaxsiy gigiyena vositalarini ishlatish, oziq-ovqat mahsulotlarini to'g'ri saqlash va iste'mol qilishni o'rgatish kasalliklarning tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi. Gigiyena choralari, ayniqsa maktab va bolalar bog'chalarida muntazam amalga oshirilsa, epidemik xavfni kamaytiradi.

c) Maktab va bolalar bog'chalarini muhitini nazorat qilish

- Bolalar muhitida sanitar-gigiyena qoidalariga rioya qilish zarur:
- Xonalarning muntazam shamollatilishi va dezinfeksiya qilinishi
- O'yin maydonchalari, o'quv vositalari va mebellarning tozaligi
- Toza ichimlik suvi va sog'lom ovqatlanish sharoitining ta'minlanishi

Bu chora-tadbirlar bolalar orasida yuqumli kasalliklarning tarqalishini kamaytiradi.

d) Oilaviy va jamoat profilaktikasi Ota-onalar va oilalar bolalar sog'lig'ida muhim rol o'ynaydi. Bolalarga sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, to'g'ri ovqatlanish va immun tizimini mustahkamlash bolalarda yuqumli kasalliklarning oldini olishda asosiy omil hisoblanadi. Shu bilan birga, jamoat salomatligi tizimida profilaktik tadbirlar, kampaniyalar va epidemik nazorat bolalar salomatligini himoya qiladi.

Yuqumli kasalliklarning oldini olishda kompleks yondashuv zarur: Emlash va immunizatsiya dasturlari – bolalarni vaksina bilan ta'minlash orqali jamoaviy immunitet hosil qilinadi. Gigiyena va sanitariya choralari – bolalar bog'chalarini, maktablar va uy sharoitida qo'llaniladi. Sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish – to'g'ri ovqatlanish, yetarli uyqu, jismoniy faollik. Monitoring va epidemik nazorat – bolalar orasida kasallik holatlarini kuzatish va zarur choralarni amalga oshirish. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, profilaktik choralarning ushbu kombinatsiyasi bolalar sog'lig'ini yaxshilash, yuqumli kasalliklarning tarqalishini kamaytirish va jamoat salomatligini mustahkamlashda eng samarali hisoblanadi.

**XULOSA VA TAKLIFLAR** Bolalarda yuqumli kasalliklarni oldini olish jamoat salomatligining eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, bu nafaqat individual sog'liqni himoya qiladi, balki jamiyatning sog'lom rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Yuqumli kasalliklar bolaning jismoniy rivojlanishi, maktabga qatnashish darajasi va ijtimoiy faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, shuningdek, oilaviy va jamoat epidemiyalari xavfini oshiradi. Shu sababli ularning oldini olish tizimli va kompleks yondashuvni talab qiladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, samarali profilaktika quyidagi asosiy choralarga tayanadi: **Vaksinatsiya** – bolalarni yoshiga mos emlashlar

bilan ta'minlash, jamoaviy immunitetni hosil qilish va epidemiyalarning oldini olishda eng samarali vosita hisoblanadi. Masalan, qizamiq, poliomieli, gripp va rotavirusga qarshi vaktsinalar bolaning immun tizimini mustahkamlash bilan birga, kasalliklar tarqalishining oldini oladi. **Gigiyena va sanitariya qoidalarini qo'llash** – bolalarga toza qo'l yuvish, shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilish, oziq-ovqat mahsulotlarini to'g'ri saqlash va iste'mol qilishni o'rgatish yuqumli kasalliklarning tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi. **Maktab va bolalar bog'chalari muhitini nazorat qilish** – xonalarni muntazam shamollatish, dezinfeksiya ishlari, o'yin maydonchalari va o'quv vositalarini tozalash epidemik xavfni kamaytiradi. **Oilaviy sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish** – to'g'ri ovqatlanish, yetarli uyqu, jismoniy faollik va bolalarda immunitetni mustahkamlash profilaktik strategiyaning muhim qismidir. **Monitoring va epidemik nazorat** – bolalar orasida kasallik holatlarini kuzatish, tezkor ma'lumotlarni yig'ish va zarur choralarni amalga oshirish epidemiyalarning oldini olishda katta ahamiyatga ega. Shuningdek, bolalarda yuqumli kasalliklarni oldini olishda ilmiy-tadqiqot ishlari va yangi profilaktik metodlarni ishlab chiqish muhimdir. Zamonaviy texnologiyalar, masalan, elektron sog'liqni saqlash tizimlari va onlayn vaktsina monitoringi, bolalarda emlash qamrovini oshirish va epidemiya xavfini kamaytirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, bolalarda yuqumli kasalliklarni oldini olish uchun **kompleks profilaktika yondashuvi** zarur: emlash, gigiyena va sanitariya qoidalarini, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, maktab va bog'chalarda nazorat hamda epidemik monitoring. Bu chora-tadbirlar bolalar sog'ligini yaxshilash, epidemik xavfni kamaytirish va jamoat salomatligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, jamoat salomatligi tizimida pediatrik profilaktika bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari davom ettirilishi, pedagogik yondashuvlar ishlab chiqilishi va amaliy tavsiyalar asosida keng joriy etilishi bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization. *Immunization coverage*. Geneva: WHO, 2021. – 120 p.
2. Centers for Disease Control and Prevention. *Childhood vaccines schedule*. Atlanta, GA: CDC, 2022. – 100 p.
3. Олийхонов Н. М. *Педиатрия и детские инфекционные болезни*. – Тошкент: Тиббиёт нашриёти, 2019. – 250 с.
4. UNICEF. *Child health and immunization*. New York: UNICEF, 2020. – 180 p.
5. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. *Bolalar salomatligi bo'yicha statistika va profilaktika dasturlari*. Toshkent, 2023. – 90 b.
6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI

- MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.
  8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O ‘ZO ‘ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA‘SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – T. 47. – №. 4. – C. 81-87.
  9. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O ‘RGANISH.
  10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – T. 5. – №. 5. – C. 787-791.
  11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//[https://www.iupr.ru/6-121-2024https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc\\_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true](https://www.iupr.ru/6-121-2024https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true)
  11. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O ‘RGANISH.
  12. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No‘monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.
  13. Xusinovich, Turdialiyeв Jonibek, and Mo‘minov Nurali Ro‘zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O ‘RGANISH."
  14. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – T. 2. – №. 4. – C. 377-386.
  15. Каршиев Ф. У., Абдуқаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – C. 1142-1145.
  16. Oybek o‘g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING

- TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – T. 92. – №. 1. – C. 127-132.
17. Xuzriddinovich B. F. et al. SURXONDARYO VILOYATIDAGI TABIIY-IQLIM SHAROITLARIDA AVTOMOBILLARNING ISH SHAROITLARINI TASNIFLASH //Tadqiqotlar. – 2025. – T. 63. – №. 2. – C. 26-32.
18. Abduqahorov N., Turdialiye J., Mo'minov N. M1 VEHICLES IN DIFFERENT ENVIRONMENTS ANALYSIS AND PARAMETERS OF BRAKING LEARN //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2024. – T. 4. – №. 4. – C. 377-386.
19. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
20. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – T. 92. – №. 1. – C. 127-132.
21. Bakhramov F., Abdukahorov N., Tilavkobilova D. Analysis of the braking path of cars equipped with ABS in different environments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3268. – №. 1. – C. 020052.
22. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABC BILAN JIHOZLAHGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – C. 334-337.
23. O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.
24. Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.
25. Astanakulov K. D. et al. The separation of light impurities of safflower seeds in the cyclone of the grain cleaning machine //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2020. – T. 614. – №. 1. – C. 012141.
26. Karimov M. R. et al. Safflower seed cleaning machine and determining the rotational speed of its supplying roller //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2021. – T. 868. – №. 1. – C. 012050.
27. O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI

- AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.
- 28.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.
- 29.Astanakulov K. D. et al. The effect of safflower oil (*Carthamus Tinctorius L.*) and inositol supplementation on egg production.
- 30.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.
- 31.Bazaluk O. et al. Improving energy efficiency of grain cleaning technology //Applied Sciences. – 2022. – Т. 12. – №. 10. – С. 5190.
- 32.Ishmuradov S. U., Abdumajidov R. B. Determination results of disc plough hang mechanism and support disc parameters //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – Т. 1076. – №. 1. – С. 012039.
- 33.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – Т. 5. – №. Спецвыпуск 2. – С. 79-86.
- 34.Safarov N. K., Karimov M. R. Testing the development of a seed extraction device with acceptable parameters and studying the influence on the technological indications of saw fiber separation //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – Т. 1076. – №. 1. – С. 012072.
- 35.Karimov M. R. Researching the parameters sieve of the safflower seed cleaner machine //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2021. – Т. 868. – №. 1. – С. 012054.
- 36.Astanakulov K. D. et al. The effect of safflower oil (*Carthamus Tinctorius L.*) and inositol supplementation on egg production.